

Перевозова І. В.

доктор економічних наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна;
e-mail: perevozova@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3878-802X

Боднарчук О. Г.

доктор юридичних наук, доцент,
Університет державної фіскальної служби, м. Ірпінь, Україна;
e-mail: 13oleg05.g@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3211-1843

Боднарчук О. І.

кандидат юридичних наук,
Університет державної фіскальної служби, м. Ірпінь, Україна;
e-mail: 2406oksana@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4451-2396

Політова А. С.

кандидат юридичних наук,
Донецький юридичний інститут МВС, м. Кривий Ріг, Україна;
e-mail: politova1954@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7351-7110

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено нормативно-правові аспекти банківського регулювання та забезпечення надійності банківської системи України, зокрема основні нормативи діяльності банків у системі заходів регулятивного впливу Національного банку України, їхній вплив на фінансову стабільність банківської системи України та визначено можливості вдосконалення правового врегулювання у цій сфері.

Проаналізовано нормативи капіталу, нормативи ліквідності, нормативи кредитного ризику, нормативи інвестування.

Визначено, що знецінення національної валюти та впровадження волатильного курсу зумовили необхідність відмовитися 2009 року від використання нормативів загальної відкритої валютної позиції, загальної довгої відкритої валютної позиції, загальної короткої відкритої валютної позиції і встановити ліміти відкритої валютної позиції банку.

З метою збільшення банками регулятивного капіталу запропоновано застосовувати диференційований підхід до різних груп банків при встановленні нормативів достатності регулятивного капіталу, враховуючи їхні потенційні капіталотворчі можливості й рівень прибутковості.

Наголошено, що запорукою надійності зберігання банківських вкладів і гарантій наданих кредиторам є стабільність діяльності банків та ефективність обраної стратегії управління фінансовими ризиками, а основним показником ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зокрема банків, є визначений рівень прибутковості. У зв'язку з цим запропоновано внести зміни до чинних нормативно-правових актів, зокрема встановити норматив ефективності використання короткострокових активів і норматив ефективності використання загальних активів.

Перспективними напрямками досліджень правового забезпечення банківського регулювання визначено питання ліцензування банківської діяльності, формування та використання резервного фонду, а також резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями тощо.

Ключові слова: економічні нормативи, капіталізація, Національний банк України, правове регулювання, регулятивний капітал.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 20.

Perevozova I. V.

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine;
e-mail: perevozova@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3878-802X*

Bodnarchuk O. H.

*Doctor of Law, Associate Professor,
University of State Fiscal Service, Irpin, Ukraine;
e-mail: 13oleg05.g@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3211-1843*

Bodnarchuk O. I.

*Ph. D. in Law,
University of State Fiscal Service, Irpin, Ukraine;
e-mail: 2406oksana@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4451-2396*

Politova A. S.

*Ph. D. in Law,
Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs, Kryvyi Rih, Ukraine;
e-mail: politova1954@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7351-7110*

NORMATIVE AND LEGAL ASPECTS OF BANKING REGULATION AND ENSURING THE RELIABILITY OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The author of the article has studied normative and legal aspects of banking regulation and ensuring the reliability of banking system of Ukraine, in particular, the basic norms of the banks activity within the system of regulatory measures of Impact of the National Bank of Ukraine, their impact on the financial stability of the Ukrainian banking system, and has determined the possibilities for improving the legal regulation in this area.

The capital ratios, liquidity ratios, credit risk standards, and investment standards have been analyzed.

It has been determined that the devaluation of the national currency and the introduction of the volatile exchange rate led to the need to refuse from the use of the standards of the general open currency position, the general long-term open currency position, the general short-term open currency position in 2009 and to establish limits for the open currency position of banks.

In order to increase regulatory capital by banks, the author has offered to apply a differentiated approach to various groups of banks while establishing regulatory capital adequacy ratios, taking into account their potential capital formation opportunities and the level of profitability.

It has been emphasized that the reliability of the storage of bank deposits and guarantees provided to creditors is the stability of the banks activity and the effectiveness of the chosen strategy for managing financial risks; and the main indicator of the efficiency of business entities' activities, in particular banks, is the defined level of profitability. In this regard, the author has offered to amend existing regulatory acts, in particular, to establish a standard for the effectiveness of the use of short-term assets and a standard for the efficiency of using total assets.

The issues of licensing banking activity, the formation and use of the reserve fund, as well as reserves for reimbursement of possible losses through active banking operations, etc. have been defined as the perspective direction of the research concerning the legal provision of banking regulation.

Keywords: economic indicators, capitalization, National Bank of Ukraine, legal regulation, regulatory capital.

JEL Classification G21

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 20.

Перезова И. В.

*доктор экономических наук, доцент,
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина;
e-mail: perevozova@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3878-802X*

Боднарчук О. Г.

*доктор юридических наук, доцент,
Университет государственной фискальной службы, г. Ирпень, Украина;
e-mail: 13oleg05.g@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-3211-1843*

Боднарчук О. И.

*кандидат юридических наук,
Университет государственной фискальной службы, г. Ирпень, Украина;
e-mail: 240boksana@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-4451-2396*

Политова А. С.

*кандидат юридических наук,
Донецкий юридический институт МВД, г. Кривой Рог, Украина;
e-mail: politova1954@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7351-7110*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ БАНКОВСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАДЕЖНОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Аннотация. Исследованы нормативно-правовые аспекты банковского регулирования и обеспечения надежности банковской системы Украины, в частности основные нормы деятельности банков в системе мер регулятивного воздействия Национального банка Украины, их влияние на финансовую стабильность банковской системы Украины и определены возможности совершенствования правового регулирования в этой сфере.

Проанализированы нормы капитала, нормы ликвидности, нормы кредитного риска, нормы инвестирования.

Перспективными направлениями исследований правового обеспечения банковского регулирования определены вопросы лицензирования банковской деятельности, формирования и использования резервного фонда, а также резервов для возмещения возможных потерь по активным банковским операциям и т. д.

Ключевые слова: экономические нормы, капитализация, Национальный банк Украины, правовое регулирование, регулятивный капитал.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 20.

Вступ. Пріоритетним завданням інститутів державного регулювання банківської діяльності є забезпечення захисту прав і законних інтересів вкладників та кредиторів банків. Його виконання посилює довіру до банківської системи та стимулює її розвиток. Ефективність функціонування вказаних інститутів, насамперед, залежить від нормативно-правового забезпечення їх діяльності, рівня співпраці та взаємодії. За умов нестабільності розвитку грошово-кредитних відносин в Україні зростає потреба в дослідженні особливостей функціонування інститутів державного регулювання, зокрема Національного банку України (далі – НБУ). Однією з функцій, покладених на НБУ, є мінімізація ризиків банківської діяльності та забезпечення стабільності функціонування банківської системи, що визначає актуальність дослідження правових аспектів банківського регулювання в системі державного управління банківською діяльністю.

Аналіз досліджень та постановка завдання. У науковій літературі значну увагу дослідженню регулювання банківської діяльності приділяли О. Р. Антонова [1], М. І. Гойхман [2], Р. В. Ігонін [1], В. В. Лещенко [3], А. В. Марущак [4], В. І. Міщенко [5], О. В. Царікова [6], С. В. Прийма [1], В. І. Теремецький [1] та інші вчені. Віддаючи належне результатам попередніх наукових досліджень з цієї проблематики, слід зауважити, що сьогодні потребують перегляду окремі положення законодавства щодо визначення

нормативно-правових аспектів банківського регулювання з метою забезпечення надійності банківської системи. Адже найголовнішими причинами значного збільшення кількості неплатоспроможних банків та банків, що знаходяться у стані ліквідації в Україні, є недосконалість законодавчого забезпечення [1, с. 81–82]. Це і обумовило вибір та актуальність теми дослідження.

Метою статті є дослідження основних нормативів діяльності банків в системі заходів регулятивного впливу НБУ, зокрема, їх вплив на фінансову стабільність банківської системи України та визначення можливостей вдосконалення правового врегулювання у цій сфері.

Результати дослідження. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національний банк України» однією з функцій НБУ, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства є банківське регулювання [7].

НБУ здійснює регулювання діяльності банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних банками операцій. Регулювання та банківський нагляд здійснюється відповідно до Конституції України, Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про Національний банк України», інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів НБУ [8, с. 890].

Одним із пріоритетних питань банківського регулювання є мінімізація ризиків банківської діяльності.

Економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені НБУ з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому [9, с. 39].

Для врегулювання допустимого рівня ризиків, НБУ було ухвалено Постанову від 28.08.2001 № 368, якою затверджено Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні (далі – Інструкція), що встановлює:

1) *нормативи капіталу*: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), достатності основного капіталу (Н3);

2) *нормативи ліквідності*: миттєва ліквідність (Н4), поточна ліквідність (Н5), короткострокова ліквідність (Н6), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ});

3) *нормативи кредитного ризику*: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), великих кредитних ризиків (Н8), максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9);

4) *нормативи інвестування*: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), загальної суми інвестування (Н12) [10].

З моменту ухвалення до Інструкції було внесено низку змін щодо економічних нормативів регулювання діяльності банків. Основні з них такі.

1. До квітня 2009 року встановлювалися нормативи валютних позицій (загальної відкритої валютної позиції (Н13), загальної довгої відкритої валютної позиції (Н13-1), загальної короткої відкритої валютної позиції (Н13-2), які було виключено на підставі постанови Правління НБУ від 28.02.2009 № 107 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України та встановлення лімітів відкритої валютної позиції банку» [11].

Виключення нормативів Н13, Н13-1, Н13-2 у 2009 році було спричинено наслідками світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 років. За режиму фіксованого курсу національної валюти (використовувався до другої половини 2008 року) коефіцієнт відкритих валютних позицій, який перевищував 30%, вважався додатковим ризиком. Знецінення національної валюти та впровадження волатильного курсу зумовили необхідність відмовитися від використання зазначених нормативів і встановити ліміти відкритої валютної позиції банку.

2. З лютого 2013 року згідно з постановою Правління НБУ від 28.12.2011 № 479 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [12], встановлювався норматив співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань (НЗ-1), який було виключено разом із нормативом співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (у редакції Інструкції, чинної до 25.12.2014, – норматив НЗ) на підставі постанови Правління НБУ від 25.12.2014 № 862 «Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [13].

Норматив НЗ-1 був частиною нормативу співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів і не давав вагомої інформації, а норматив НЗ, зі свого боку, майже дублював норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (норматив Н2). З ухваленням постанови Правління НБУ «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 12.05.2015 № 312 [14] (далі – Постанова № 312) новий норматив достатності основного капіталу (норматив НЗ) замінив ці два нормативи. Виходячи із затверджених значень цих нормативів на рівні 10% та 7% відповідно, а також з того, що основний капітал входить до розрахунку регулятивного капіталу, можна дійти висновку, що додатковий капітал, розмір якого розраховується як різниця між розміром регулятивного капіталу та розміром основного капіталу, може співвідноситися з основним як 3:7 (сьогодні згідно з п. 1.7 гл. 1 розд. II Інструкції максимально допустима частка додаткового капіталу досягається при співвідношенні з основним капіталом 1:1). У зв'язку з тим, що розмір основного капіталу є показником з постійними значеннями, а розмір додаткового має волатильний характер, збільшення частки додаткового капіталу у складі регулятивного призводить до збільшення рівня потенційних ризиків. Приведення структури регулятивного капіталу банку відповідно до нормативів Н2, НЗ, значно збільшить захищеність банків і банківської системи загалом, дозволить поліпшити якість банківського капіталу, підвищити захищеність прав і законних інтересів вкладників і кредиторів. Норматив НЗ набрав чинності з 01.01.2019, що дозволило банкам своєчасно привести свій капітал відповідно до вимог Інструкції.

Крім того, слід звернути увагу на питання регулювання рівня достатності власного капіталу (норматив Н2), адже його низькі значення можуть спричинити небезпеку зростання ризиків і негативно вплинути на фінансову стійкість банку, а високі значення показника достатності регулятивного капіталу свідчать про неефективне виконання банками своєї функції щодо залучення та розміщення тимчасово вільних ресурсів на ринку. При утриманні граничного розміру капіталу банком існує велика ймовірність виникнення проблеми невиконання нормативу адекватності регулятивного капіталу [15, с. 44].

Отже, впроваджуючи вимоги щодо збільшення банками регулятивного капіталу, НБУ доцільно застосовувати диференційований підхід щодо різних груп банків при встановленні нормативів достатності регулятивного капіталу, враховуючи їх потенційні капіталотворчі можливості й рівень прибутковості. Для підвищення рівня капіталізації НБУ повинен спонукати банки до розвитку систем управління ризиками та вдосконалення власних методів контролю за оцінкою рівня ризику.

Проблема капіталізації – це проблема недотримання нормативу адекватності регулятивного капіталу банків щодо розміру активів. Тобто проблема полягає не в кількісній, а в якісній площині [15, с. 44].

Як зазначають Б. П. Адамик, І. В. Іванець та О. С. Любунь, на макрорівні вирішення проблеми капіталізації полягає у визначенні завдань і нормативів для виконання яких банки, повинні виробити механізм і знайти потрібні кошти. Зі свого боку на макрорівні необхідно забезпечити стимулювання нарощування банківського капіталу шляхом установлення відповідних регуляторних і фіскальних важелів – запровадити дієві інструменти збільшення капіталу через удосконалення фінансового менеджменту й системи стимулювання колективів банків [16, с. 111].

3. До травня 2015 року встановлювався норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) та норматив максимального

розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (в редакції Інструкції, чинної до 12.05.2015, – норматив Н9), які були виключені на підставі Постанова № 312. З травня 2015 року було встановлено норматив достатності основного капіталу (Н3) і норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9);

Закріплення Постановою № 312 нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (норматив Н9) було здійснено з метою вдосконалення чинного законодавства у цій сфері. У зв'язку зі змінами у ст. 52 Закону України «Про банки і банківську діяльність», які було внесено на підставі прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» від 02.03.2015 № 218-VII [17], а саме визнання пов'язаною особою не тільки фізичних, а і юридичних осіб, термін «пов'язана особа» фактично став синонімом терміна «інсайдер». Враховуючи, що правове визначення останнього наводилося лише у гл. 5 розд. VI у редакції Інструкції до 12.05.2015 в контексті визначення нормативу максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (норматив Н10), виключення цього терміна з правового застосування та заміна нормативу Н10 нормативом максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (норматив Н9) були необхідними і раціональними. Зважаючи на те, що нормативне значення Н10 раніше становило 30%, а нормативне значення альтернативного йому Н9 у чинній редакції Інструкції становить 25%, можна дійти висновку про збільшення ризиків у зазначеній категорії кредитних операцій. З іншого боку, пом'якшення нормативно-правової бази в цьому напрямку полегшує формування банками ефективної стратегії з управління кредитним портфелем і збільшує прибутковість банківської діяльності. Натомість виключення нормативу максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (в редакції Інструкції, чинної до 12.05.2015, – норматив Н9), збільшує можливість зловживань та негативно впливає на безпеку банків і банківської системи загалом.

Затвердження нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (норматив Н9) хоча й розширює коло осіб, кредитний ризик за операціями з якими обмежений встановленим нормативом, але не забезпечує врахування кредитного ризику за кожним контрагентом, який є пов'язаною з банком особою. Крім того, Інструкцією затверджений норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (норматив Н7), який враховує кредитні ризики на кожного контрагента, але не виділяє пов'язаних із банком осіб поміж інших контрагентів. Тому вбачається доцільним доповнити розділ I, в якому наведений перелік економічних нормативів, обов'язкових для виконання всіма банками, 16-м абзацом «норматив максимального розміру кредитного ризику на одну пов'язану з банком особу (норматив Н10)». Пропонуємо також доповнити розділ VI Інструкції главою 5 «Норматив максимального розміру кредитного ризику на одну пов'язану з банком особу (норматив Н10)» та викласти її у такій редакції [18]:

«Глава 5. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одну пов'язану з банком особу (норматив Н10)

5.1. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одну пов'язану з банком особу (далі – норматив Н10) встановлюється для обмеження ризику операцій із пов'язаною з банком особою, зменшення негативного впливу операцій із пов'язаною з банком особою на діяльність банку.

5.2. Норматив Н10 визначається як співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаної з банком особи та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаної з банком особи, до регулятивного капіталу банку.

5.3. До вимог банку щодо пов'язаної з банком особи включаються вимоги пункту 3 глави 4 розділу VI цієї Інструкції.

5.4. До фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаної з банком особи, включаються вимоги пункту 4 глави 4 розділу VI цієї Інструкції.

5.5. Банк під час розрахунку нормативу Н10 має право зменшувати загальний обсяг кредитного ризику відповідно до пункту 5 глави 4 розділу VI цієї Інструкції.

5.6. У день зменшення загального обсягу кредитного ризику на одну пов'язану з банком особу на суму забезпечення, що відповідає вимогам пункту 5.5 цієї глави, банк зобов'язаний відобразити інформацію у відповідному файлі, який використовується для розрахунку нормативу Н10.

5.7. У разі пролонгації кредитного договору для підтвердження наявності забезпечення, що відповідає вимогам пункту 5.5 цієї глави, за цією кредитною операцією та права банку зменшувати загальний обсяг кредитного ризику на суму такого забезпечення під час розрахунку нормативу Н10 банк зобов'язаний здійснити заходи, визначені пунктом 5.6 цієї глави.

5.8. У разі консорціумного кредитування розрахунок нормативу головного банку консорціуму здійснюється відповідно до пункту 8 глави 4 розділу VI цієї Інструкції».

Також главу 5 розділу VI необхідно доповнити пунктом 5.9, у якому слід закріпити нормативне значення нормативу Н10.

4. 3 жовтня 2018 запроваджено коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}) [19].

Варто зауважити, що запорукою надійності зберігання банківських вкладів і гарантій наданих кредиторам, є стабільність діяльності банків та ефективність обраної стратегії управління фінансовими ризиками. Основним показником ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зокрема банків, є визначений рівень прибутковості. У зв'язку з цим пропонується внести певні зміни в Інструкцію, зокрема: доповнити розділ I, в якому встановлюється перелік економічних нормативів, обов'язкових для виконання всіма банками, 20-м абзацом «норматив ефективності використання короткострокових активів (норматив Н14)» та 21-м абзацом «норматив ефективності використання загальних активів (норматив Н14-1)»; доповнити розділом VII¹ «Нормативи ефективності використання активів», в якому мають міститися гл.1 «Норматив ефективності використання короткострокових активів» і гл. 2 «Норматив ефективності використання загальних активів».

Главу 1 розділу VII¹ доцільно викласти в такій редакції:

«Глава 1. Норматив ефективності використання короткострокових активів (норматив Н14)

1.1. Норматив ефективності використання короткострокових активів визначається як співвідношення активів із кінцевим строком погашення до одного року до розміру чистого прибутку на кінець відповідного місяця. Цей норматив установлює мінімально необхідний показник прибутковості короткострокових активів для забезпечення стабільності та надійності функціонування банку. Норматив ефективності використання короткострокових активів розраховується з урахуванням сальдо розміщених і залучених коштів відповідно до пункту 4.1 глави 4 розділу V цієї Інструкції.

1.2. До активів із кінцевим строком погашення до одного року під час розрахунку нормативу ефективності використання короткострокових активів включаються активи, наведені в пункті 4.2 глави 4 розділу V цієї Інструкції».

Також главу 1 розділу VII¹ доцільно доповнити п. 1.3, яким має закріплюватися нормативне значення нормативу Н14.

Вважаємо за доцільне главу 2 розділу VII¹ викласти у такій редакції:

«Глава 2. Норматив ефективності використання загальних активів (норматив Н14-1)

2.1. Норматив ефективності використання загальних активів визначається як співвідношення загальної суми активів до розміру чистого прибутку на кінець відповідного місяця. Цей норматив установлює мінімально необхідний показник прибутковості загальних активів для забезпечення стабільності та надійності функціонування банку. Норматив ефективності використання загальних активів розраховується з урахуванням позабалансових активів банку».

Главу 2 розділу VII¹ доцільно доповнити п. 2.2, яким має закріплюватися нормативне

значення нормативу Н14-1.

Враховуючи запропоновані зміни, необхідно ч. 1 ст. 75 Закону України «Про банки і банківську діяльність», яка встановлює критерії щодо віднесення банків до категорії проблемних, доповнити підпунктом 42, у якому закріпити норму щодо можливого розміру відхилення показників діяльності банку від нормативів Н14, Н14-1 та допустимі кількість таких епізодів протягом року.

Також вбачається доцільним привести методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, яку схвалено постановою Правління НБУ від 02.06.2009 № 315 [20], відповідно до запропонованого переліку економічних нормативів регулювання діяльності банків.

Виключення нормативу максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, призвело до неможливості оцінки та мінімізації ризиків за кредитними операціями за окремою пов'язаною з банком особою. У зв'язку з цим вбачається доцільним встановити норматив Н10 «Норматив максимального розміру кредитного ризику на одну пов'язану з банком особу». Встановлення нормативів ефективності використання активів (Н14 і Н14-1) забезпечить стабільність і надійність банківської системи та стимулюватиме економічне зростання.

Висновок. Отже, результати, що отримані під час здійснення аналізу змін, які відбувались за останні 15 років у правовому забезпеченні банківського регулювання в системі державного управління банківською діяльністю, вказують на доцільність подальшого вдосконалення законодавства у цій сфері.

Запорукою надійності зберігання банківських вкладів і гарантій наданих кредиторам є стабільність діяльності банків та ефективність обраної стратегії управління фінансовими ризиками. Основним показником ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зокрема банків, є визначений рівень прибутковості. У зв'язку з цим запропоновано внести зміни до Інструкції, зокрема, встановити норматив ефективності використання короткострокових активів (норматив Н14) та норматив ефективності використання загальних активів (норматив Н14-1).

Перспективним напрямом досліджень правового забезпечення банківського регулювання залишаються питання ліцензування банківської діяльності, формування та використання резервного фонду, а також резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями тощо.

Література

1. Теремецький В. І. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб як суб'єкт контролю за діяльністю банків в Україні [Текст] / В. І. Теремецький, Р. В. Ігонін, С. В. Прийма, О. Р. Антонова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2018. — № 4 (27). — С. 79—87.
2. Гойхман М. І. Діагностика проблемних ситуацій та державне регулювання функціонування банківського сектору в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / М. І. Гойхман. — Київ, 2017. — 250 с.
3. Лешенко В. В. Організаційно-правовий механізм державного регулювання системи банківського нагляду в Україні [Текст] : дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.02 / В. В. Лешенко. — Київ, 2016. — 225 с.
4. Марушак А. В. Правові основи контрольно-наглядових повноважень Національного банку України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / А. В. Марушак. — Одеса, 2015. — 21 с.
5. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України [Текст] / В. Міщенко // Вісник Національного банку України. — 2008. — № 10. — С. 2—7.
6. Царікова О. В. Адміністративно-правові засади державного контролю за діяльністю банків в Україні [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 10.00.07 / О. В. Царікова. — Київ, 2018. — 252 с.
7. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон України від 07.12.2000 № 2121-III. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
8. Юдіна С. В. Особливості виконання економічних нормативів НБУ комерційними банками [Електронний ресурс] / С. В. Юдіна, С. М. Ганзюк, К. А. Шкарупа // Молодий вчений. — 2017. — № 3 (43). — С. 890—894. — Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/203.pdf>.
9. Білокудря Т. С. Дотримання економічних нормативів комерційними банками України [Текст] / Т. С. Білокудря // Управління розвитком. — 2014. — № 4 (167). — С. 38—41.
10. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 28.02.2001 № 368. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
11. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України та встановлення лімітів

відкритої валютної позиції банку [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 28.02.2009 № 107. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0268-09>.

12. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 28.12.2011 № 479. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0096-12>.

13. Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 25.12.2014 № 862. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0862500-14>.

14. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 12.05.2015 № 312. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15>.

15. Явний Л. Я. Економічні нормативи діяльності банків в системі заходів регулятивного впливу Національного банку України [Електронний ресурс] : дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» : 8.03050802 / Л. Я. Явний. — Тернопіль, 2013. — 123 с. — Режим доступу: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/1863/1/Yavnyy%20L.Y._BSzm-52.pdf.

16. Любунь О. С. Національний банк України: основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності [Текст] : навч. посіб. / О. С. Любунь, Б. П. Адамик, І. В. Іванець. — Київ : Університет економіки і права «Крок», 2005. — 512 с.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб [Електронний ресурс] : закон України від 02.03.2015 № 218-VII. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/218-19>.

18. Царікова О. В. Банківське регулювання в системі державного управління банківською діяльністю [Текст] / О. В. Царікова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2016. — № 4 (75). — С. 200—208.

19. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 15.02.2018 № 13. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-18#n6>.

20. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 02.06.2009 № 315. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>.

Стаття рекомендована до друку 15.02.2019

© Перезовова І. В., Боднарчук О. Г.,
Боднарчук О. І., Політова А. С.

References

1. Teremetskiy, V. I., Ihonin, R. V., Pryma S. V., & Antonova, O. R. (2018). Fond harantuvannia vkladiv fizychnykh osib yak subiekt kontroliu za diialnistiu bankiv v Ukraini [Private Deposit Guarantee Fund as the subject of control over the activities of banks in Ukraine]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 4 (27), 79—87 [in Ukrainian].
2. Hoikman, M. I. (2017). Diagnostyka problemnykh situatsii ta derzhavne rehuliuвання funktsionuvannia bankivskoho sektoru v Ukraini [Diagnostics of problem situations and state regulation of functioning of the banking sector in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Leshchenko, V. V. (2016). Orhanizatsiino-pravovyi mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання systemy bankivskoho nahliadu v Ukraini [Organizational and legal mechanism of state regulation of the banking supervision system in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Marushchak, A. V. (2015). Pravovi osnovy kontrolno-nahliadovykh povnovazhen Natsionalnoho banku Ukrainy [Legal bases of control and supervisory powers of the National Bank of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
5. Mishchenko, V. (2008). Problemy kapitalizatsii ta konsolidatsii bankivskoi systemy Ukrainy [Problems of Capitalization and Consolidation of Banking System of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy — Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 10, 2—7 [in Ukrainian].
6. Tsarikova, O. V. (2018). Administratyvno-pravovi zasady derzhavnoho kontroliu za diialnistiu bankiv v Ukraini [Administrative and legal bases of state control over the activity of banks in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy Pro Natsional'nyy bank Ukrainy vid 07.12.2000 № 2121-III [Law of Ukraine On the National Bank of Ukraine dated December 12, 2000 № 2121-III]. (2000, December, 07). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [in Ukrainian].
8. Yudina, S. V., Hanzhuk, S. M., & Shkarupa, K. A. (2017). Osoblyvosti vykonannia ekonomichnykh normatyviv NBU komertsiiynyh bankamy [Features of implementation of economic norms of the NBU commercial banks]. *Molodyi vchenyi — Young scientist*, 3 (43), 890—894. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/203.pdf> [in Ukrainian].
9. Bilokudria, T. S. (2014). Dotrymannia ekonomichnykh normatyviv komertsiiynyh bankamy Ukrainy [Compliance with Economical Standards by Commercial Banks of Ukraine. Development Management]. *Upravlinnia rozvytkom — Development management*, 4 (167), 38—41 [in Ukrainian].
10. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2001, February 28). *Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 28.02.2001 № 368* [On Approval of the Instruction on the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated February 28, 2001 № 368]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> [in Ukrainian].
11. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2009, February 28). *Pro vnesennia zmin do deiakykh normatyvno-pravovykh aktiv Natsionalnoho banku Ukrainy ta vstanovlennia limitiv vidkrytoi valiutnoi pozysii banku: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 28.02.2009 № 107* [On Amending Certain Legislative Acts of the National Bank of Ukraine and Establishing the Limits of the Bank's Open Currency Position: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated February 28, 2009 № 107]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0268-09> [in Ukrainian].
12. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2011, December 28). *Pro vnesennia zmin do deiakykh normatyvno-pravovykh aktiv Natsionalnoho banku Ukrainy: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 28.12.2011 № 479* [On Amending Certain

Legislative Acts of the National Bank of Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated 28.12.2011 № 479. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0096-12> [in Ukrainian].

13. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2014, December 25). *Pro vnesennia zmin do Instruktzii pro poriadok rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 25.12.2014 № 862* [On Amendments to the Instruction on the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated December 25, 2014 № 862]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0862500-14> [in Ukrainian].

14. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2015, May 12). *Pro zatverdzhennia Zmin do Instruktzii pro poriadok rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 12.05.2015 № 312* [On Approval of Amendments to the Instruction on the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated May 12, 2015 № 312]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0312500-15> [in Ukrainian].

15. Yavnyi, L. Ya. (2013). *Ekonomichni normatyvy diialnosti bankiv v systemi zakhodiv rehuliatyvnoho vplyvu Natsionalnoho banku Ukrainy* [Economic norms of banks activity in the system of regulatory measures of the National Bank of Ukraine]. Ternopil. Retrieved from http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/1863/1/Yavnyu%20L.Y._BSzm-52.pdf [in Ukrainian].

16. Liubun, O. S., Adamyk, B. P., & Ivanets, I. V. (2005). *Natsionalnyi bank Ukrainy: osnovni funktsii, hroshovo-kredytna polityka, rehuliuвання bankivskoi diialnosti* [National Bank of Ukraine: main functions, monetary policy, banking regulation]. Kyiv: Universytet ekonomiky i prava «Krok» [in Ukrainian].

17. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vidpovidalnosti poviazanykh iz bankom osob: Zakon Ukrainy vid 02.03.2015 № 218-VII* [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine as to Responsibilities of the Bank-Related Persons: Law of Ukraine dated March 2, 2015, № 218-VII]. (2015, March 2). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/218-19> [in Ukrainian].

18. Tsarikova, O. V. (2016). *Bankivske rehuliuвання v systemi derzhavnogo upravlinnia bankivskoiu diialnistiu* [Banking regulation in the system of public management of banking activities]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav — Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 4 (75), 200—208 [in Ukrainian].

19. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2018, February 15). *Pro zaprovadzhennia koefitsiyenta pokryttya likvidnistyu (LCR): Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 15.02.2018 № 13* [On the introduction of the liquidity coverage ratio (LCR): Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated February 15, 2018, № 13]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-18#n6> [in Ukrainian].

20. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2009, June 02). *Pro skhvalennia Metodyky rozrakhunku ekonomichnykh normatyviv rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 02.06.2009 № 315* [On Approval of the Methodology for Calculating Economic Regulatory Standards for the Activity of Banks in Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated 02.06.2009 № 315]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09> [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 15.02.2019

© Perevozova I. V., Bodnarchuk O. H.,
Bodnarchuk O. I., Politova A. S.